

УДК 159.9

DOI 10.32755/sjeducation.2023.01.082

МОРАЛЬНЕ ВІДЧУЖЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК КОРУПЦІЇ

Зарічанський Олег Анатолійович, кандидат педагогічних наук,
доцент, старший науковий співробітник відділу проблем інформаційно-
психологічного протидіяння науково-дослідного центру,
*Військовий інститут Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

(03680, Україна, м. Київ, вул. Михайла Ломоносова, 81,

e-mail: olegzarvin69@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-6934-9521

Мета дослідження – розглянути моральне відчуження як один із психологічних механізмів, які застосовуються корупціонерами для виправдання своїх дій.

Результати дослідження. У статті розглянуто загальний механізм відчуження моральної відповідальності, а також його складові як феномена, що конструюється в досвіді корупціонера та захищає його самооцінку через незастосування до себе внутрішніх моральних санкцій в умовах протиставлення власної поведінки загальноприйнятим моральним нормам.

Розкрито існування когнітивного механізму, який переосмислює мораль у людині таким чином, що моральна саморегуляція блокується або навіть не працює. Відчуження моральної відповідальності представлено як важливий психологічний конструкт, застосування якого до опису та пояснення такого соціально-правового явища як корупція є продуктивним і корисним для прогнозування корупційної поведінки.

Висновки. Проаналізовано іноземні дослідження, у яких наведено різноманітні контексти корупції, реалізовані останніми роками; проведено групування зібраного наукового матеріалу, враховуючи велику неоднорідність представлених робіт та виокремлено такі з них, що розкривають саме психологічні ракурси означеної теми; проаналізовано найбільш ґрунтовні емпіричні студії; проведено синтез отриманого матеріалу та визначено подальші можливі напрямки наукового пошуку.

Ключові слова: виправдання, когнітивна реконструкція, корупція, моральна саморегуляція, моральне відчуження, моральні стандарти.

MORAL ALIENATION AS A PSYCHOLOGICAL FACTOR OF CORRUPTION

Zarichanskyi Oleg, PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Senior researcher of the Department of Problems of Information and
Psychological Struggle of Research Center,

Taras Shevchenko Military Institute of Kyiv National University

(81 Lomonosov Street, Kyiv, 03680, Ukraine,

e-mail: olegzarvin69@gmail.com)

ORCID: 0000-0002-6934-9521

The purpose of the study is to consider moral alienation as one of the psychological mechanisms used by corrupt officials to justify their actions.

Research results. The article examines the general mechanism and components of the alienation of moral responsibility, as a phenomenon that is constructed in the experience of a corrupt person and protects his self-esteem at the expense of not applying internal moral sanctions to himself in the conditions of opposing his own behaviour to generally accepted moral norms.

The existence of a cognitive mechanism that reinterprets morality in a person in such a way that moral self-regulation is blocked or even does not work has been revealed. Alienation of moral responsibility is presented as an important psychological construct, the application of which to the description and explanation of such a socio-legal phenomenon as corruption is productive and useful for predicting corrupt behaviour.

Conclusions. Foreign studies were analysed, which show various contexts of corruption implemented in recent years; a grouping of the collected scientific material was carried out, taking into account the great heterogeneity of the presented works, and those of them were singled out, which reveal precisely the psychological perspectives of the given topic; the largest thorough empirical studies are analysed; a synthesis of the obtained material was carried out and further possible directions of scientific research were determined.

Key words: justification, cognitive reconstruction, corruption, moral self-regulation, moral alienation, moral standards.

Постановка проблеми. Корупція є достатньо популярною темою досліджень у різних галузях знань – права, економіки, соціології. Але не меншу роль відіграють психологічні чинники цього явища, адже корупційні дії вчиняють конкретні особистості, які мають власні мотиви, власні міркування з цього приводу; які є обізнаними щодо покарання за корупційні дії і часто мають цілу систему виправдання своєї протиправної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним з питань, на яке суспільство чекає відповіді від психологів, є дилема вчинення звичайними людьми, добропорядними громадянами, непристойних, а часом і жорстоких вчинків. В історії психології одним з найвідоміших експериментів став експеримент С. Мілгрема, проведений ним з метою з'ясування обставин та причин, які під час Другої світової війни стали підґрунтям для підкорення німецькими військовими своїм командирам, а також для вчинення численних вбивств мирного населення; зокрема С. Мілгрема хвилювали причини, що уможливили явище Голокосту. Основний об'єкт його досліджень – роль підпорядкування авторитету та зняття особистої відповідальності під

час отримання вказівки від представника влади [1]. Зімбардо Ф. майже через 10 років після експериментів С. Мілгрема в Єльському університеті організував свій легендарний Стенфордський тюремний експеримент. Розвиток ідеї підпорядкування авторитету в результаті досліджень С. Мілгрема та Ф. Зімбардо підкреслив вплив ситуації на поведінку особистості. І ця лінія досліджень, що проводилися соціальними психологами, до сьогодні є однією зі значних парадигм у вивченні причин тих людських вчинків, які вважаються такими, що суперечать моральним нормам.

Крім соціально-ситуаційного контексту, існують внутрішні настановлення особистості, когнітивні схеми, за допомогою яких людина пояснює для себе причини власних вчинків та свої реакції на вчинки інших. У руслі когнітивно-соціального конструктивістського підходу пояснювали моральну поведінку Ж. Піаже та Л. Колберг. Концепція Л. Колберга, за ідеями Ж. Піаже, побудована навколо поняття стадіальності морального розвитку, у становленні якого важливу роль відіграють спілкування, розвиток інтелекту і здобуття незалежності від авторитетних постатей [2]. За Л. Колбергом, постконвенційний рівень морального розвитку досягається далеко не кожною людиною, поведінка багатьох членів соціуму регулюється конвенційним рівнем моралі. Водночас саме на постконвенційному рівні морального розвитку ідея авторитетної постаті жодним чином не тяжіє над вчинками особистості [2].

Яскравим представником сучасного когнітивно-соціального конструктивістського спрямування вивчення моральної поведінки є А. Бандура, автор відомої з 1960-х років концепції соціального навчання, який зайнявся у 1980-і роки теорією моральної дії (moral agency) і в 2016 році, узагальнюючи власні дослідження, видав монографію «Відчуження моральної відповідальності: як поведуться погано й живуть із цим» [3]. Бандура А. наголошує на важливості не гіпотетичних міркувань про моральні проблеми (як вивчав моральну поведінку Л. Колберг), а вивчення реальної поведінки людей. Саморегуляція моральної поведінки не є для А. Бандури повністю інтрапсихічною категорією; на його думку, вона виникає у взаємодії із соціальним середовищем, за допомогою реципрокних інтеракцій когнітивних,

афективних та соціальних процесів [4]. Він виділяє вісім механізмів так званого відчуження моральної відповідальності. Саме явище відчуження моральної відповідальності (*moral disengagement*) він визначає як механізми, за допомогою яких на різних етапах процесу саморегуляції моральні заборони індивіда активуються вибірково і не застосовуються ним до себе (тобто відчужуються) у відповідь на його шкідливу стосовно оточення поведінку [5]. Це класичне визначення, що трапляється практично у всіх книгах та статтях А. Бандури, дещо більш образною мовою викладено С. Мур, дослідницею із Лондонської школи бізнесу, яка у 2015 р. зробила змістовний та ємний огляд сучасних досліджень цього психологічного конструкту: «Відчуження моральної відповідальності означає сукупність із восьми когнітивних механізмів, які сприяють відокремленню внутрішніх моральних стандартів від дій людини, полегшують її залучення до неетичної поведінки й водночас допомагають не переживати стрес» [6]. Вісім механізмів відчуження моральної відповідальності, за А. Бандурою [3], належить до чотирьох груп (локусів): це безпосередньо поведінка, особистісний локус актора (від лат. *actor* – діяч), локус переформулювання наслідків поведінки та локус спотворення образу жертви жорстокого поводження. Поведінковий локус діє через три механізми:

1. Моральне виправдання (*moral justification*): застосування цього механізму полягає у використанні виправдань морального, соціального чи економічного характеру в такий спосіб, аби обґрунтувати моральність своїх вчинків.

2. Евфемістичний ярлик (*euphemistic labelling*): використання спеціальним чином підібраних виразів для того, аби суттєво змінити ставлення до здійснених раніше жорстоких вчинків.

3. Вигідне порівняння (*advantageous comparison*): порівняння власних вчинків із суттєво більш негативними, щоб знизити враження щодо їхньої шкідливості.

Локус актора залучає усунення чи навмисне розмивання вини відповідального за деструктивну поведінку. Він охоплює два механізми:

1) усунення відповідальності (*displacement of responsibility*): актор визначає належність причини здійснених ним дій

до соціального тиску більш авторитетної, ніж він сам, особи, й мінімізує власну активність. Наприклад, найманий кат може сказати, що він підпорядковувався наказу;

2) розсіювання відповідальності (*diffusion of responsibility*): поширений прийом поділу провини, що мав місце, наприклад, серед співробітників концентраційних таборів або тюремників, які представляють свої дії «елементами глобальної системи».

Локус, що надає можливість переформулювати наслідки поведінки, залучає механізм спотворення або ігнорування наслідків шкідливої поведінки (*disregard or distortion of consequences*). До прикладу, людина, яка вчинила аморальний вчинок, може заперечувати, що хтось серйозно постраждав, або переконувати, що завдана шкода навіть пішла на користь і «загартувала» постраждалого [6].

До локусу, що спотворює образ жертви жорстокої поведінки, належать два механізми:

1) дегуманізація (*dehumanization*): потерпілий подумки або вербально прирівнюється до представника нижчого ступеня еволюції, тварини або навіть комахи – іншими словами, істоти, позбавленої емоцій та власних почуттів, можливості переживати біль тощо; завдавши шкоди, актор робить «добру справу»;

2) атрибуція провини (*attribution of blame*): людина, яка вчинила жорстокий вчинок, описує себе як «жертву» справжньої жертви, вказуючи на «провокацію» [7; 8].

Якщо концепція Л. Колберга [2] будувалася навколо стадій морального розвитку та поступового руху від інтеріоризації умовної авторитетної постаті, яка може карати за несхвалену поведінку, до абстрагування та невикористання образу будь-яких референтних постатей на постконвенційній стадії морального розвитку, то концепція А. Бандури [3] спирається на ситуативність і процесуальність механізму відчуження моральної відповідальності.

У 2012 році С. Мур опублікувала зі співавторами велике дослідження, у якому було валідизовано опитувальник, що оцінює рівень відчуження моральної відповідальності в організаційному контексті; у цьому ж дослідженні було описано поведінкові кореляти цієї схильності. Автори змогли показати, що схиль-

ність «вимикати» моральну оцінку власних непристойних вчинків є предиктором неетичної поведінки (на основі самозвіту та експертної оцінки з боку керівника та колег респондента), здійснення підрбок та махінацій, ухвалення рішень на свою користь у робочому контексті [9].

Корупція є одним із коренів соціальних проблем як в Україні, так і в багатьох інших державах. Про корупцію як шкідливе соціальне явище написано чимало досліджень у галузі права, економіки, соціології. У науці немає єдиного визначення цього поняття, але якщо систематизувати деякі з них, то можемо дійти до такої дефініції, за якою корупція – це зловживання державною владою в особистих чи приватних інтересах, яке ставить громадськість у невідгідне становище, роблячи дії, що суперечать чинному закону [10]. Часто корупція класифікується як неетична поведінка. Неетична поведінка описується як дія, яка завдає шкоди іншим і є або незаконною, або морально неприйнятною для більшості спільноти [11]. Корупція має згубний вплив, транслюючись між поколіннями від минулого до теперішнього, від теперішнього до майбутнього, створюючи ерозію норм надійності. Вона знижує довіру до політичного представництва; принижує гідність і конкурентоспроможність нації [12]. Корупція інституціоналізується в законодавчих, виконавчих і судових структурах. На жаль, вона розвивається швидше, ніж дослідження корупції та пошуки механізмів для її запобігання. Водночас варто зазначити, що запобігання корупції буде більш ефективним у тому разі, коли воно не покладатиметься лише на правозастосування.

Мета роботи – розглянути моральне відчуження як один із психологічних механізмів, які застосовуються корупціонерами для виправдання своїх дій.

Досягнення означеної мети реалізовано через вирішення низки завдань, а саме:

- пошук та виявлення зарубіжних досліджень різноманітних контекстів корупції, реалізованих останніми роками;
- групування зібраного наукового матеріалу, враховуючи велику неоднорідність представлених робіт, та виокремлення

з них таких, що розкривають саме психологічні аспекти означеної теми;

– синтез отриманого матеріалу та визначення подальших можливих напрямків наукового пошуку.

У дослідженні наукових підходів до вивчення психологічних механізмів виправдання корупційної поведінки в зарубіжних наукових студіях застосовано компаративний аналіз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Моральне відчуження, або, дослівно – моральну незаангажованість, можна вважати соціокогнітивною змінною, що є взаємодією когнітивних, афективних, а також самостійних і ситуаційних змінних. Мур С. з колегами були одними з перших науковців, хто спробував пояснити психологічні витoki корупції за допомогою теорії морального відчуження [9; 13].

Теорія морального відчуження ґрунтується на основному питанні: чому існують люди, які можуть бути залученими до нелюдських дій і водночас не відчувати стресу [4]. Приватний інтерес є однією з цілей тих, хто відірваний від моральної свідомості. Згідно з цією теорією, існує когнітивний механізм, який переосмислює мораль у людині таким чином, що моральна саморегуляція блокується або навіть не працює. Це явище легко ідентифікувати в політиці. Барський А. зазначає, що засвоєння поведінкової програми морального відчуження може бути дуже активним в акті корупції, оскільки існують певні складові конструкту морального відчуження, які конкретно стосуються корупції [14]. Моральне відчуження пов'язане із застосуванням «психологічного маневру». Як приклад, моральне виправдання передбачає когнітивну реконструкцію зазваної поведінки. Барський А. стверджував, що люди, як правило, не бажають поводитися неетично, як у випадках корупційної поведінки, за винятком таких випадків, коли вони знаходять виправдання для такої поведінки [14]. Психологічний процес, що відбувається, полягає в тому, що ця поведінка розглядається учасниками як така, що все ще несе моральні цінності [15]. У такому стані моральним судженням нехтують заради інтересів особи.

Одним із вимірів морального відчуження є переміщення відповідальності. Суб'єкти корупції заперечують свою відповідаль-

ність і приписують це зовнішнім чинникам (наприклад, через тиск з боку керівника або через те, що інші люди в громаді вчиняють подібні корупційні дії тощо). Це робиться для того, щоб мінімізувати внесок особи у вчинок, який завдає шкоди іншим.

Інші аспекти морального відчуження, які мають велику вагу у корупції, – спотворення наслідків і дегуманізація. Вони позбавляють або звільняють людей від депресії або дискомфорту/дисонансу, що виникають як очікувані наслідки такої поведінки. Викривлення може бути у формі вираження або переконання, що корупція нікого не приносить у жертву.

Іншою стороною морального відчуження є процеси, що відбуваються із власним «Я» корупціонера. «Я» – це ідентичність (невіддільна характеристика людини, що виявляється, з одного боку, у визнанні своєї унікальності, а з іншого – у відчутті належності до певної спільноти), яка постійно розвивається через процес ідентифікації у світі спілкування. «Я» є відносно автономним суб'єктом і водночас може посідати різні позиції як об'єкт, який слугує партнером у діалозі для суб'єкта та його різних позицій [16]. «Я» складається з певних властивостей, які постійно зазнають реактуалізації. «Я» може зазнати фрагментації, якщо немає узгодженості між властивостями «Я», що пізнає «Я», і відомим «Я». «Я» також може витримати інфляцію, коли вона перебільшує позитивну віру в нього.

Автори ґрунтовного дослідження психологічних аспектів корупції [17] зазначають, що фальшиве «Я» відрізняється від лицемірства. Щоб зрозуміти різницю, типи «Я» необхідно розглянути детальніше. Два релевантних типи «Я», які варто обговорити в контексті фальшивого «Я», це інституційне «Я» (тобто «Я», як закріплене в інститутах) і імпульсивне «Я» (тобто, «Я», як закріплене в імпульсі, або іншими словами поведінкових виявах). Два типи «Я» динамічно змінюються разом із справжнім/реальним «Я». Справжнє «Я», згідно з підходом рольової теорії, – це «Я», яким ми є насправді, на відміну від «Я»-ідеального, яке є «Я», яким ми хочемо бути [18]. Справжнє/реальне «Я» перебуває в напрузі з імпульсивним «Я» та інституційним «Я». Справжнє/реальне «Я» може перетворитися на підроблене «Я» («Я-фальшиве»), коли воно окуповане

або домінує інституційними мотиваціями/цілями, які є штучними, не походять від одного «Я» (або: чужого), але контролюють себе. Якщо хтось «грає» в інституційну гру, відбудеться розмивання його справжнього/реального «Я» [17].

Перед інституційним «Я» справжнє «Я» – це «Я» зі «стандартом», який буде виглядати надійним, якщо він не потрапить у пастку інституційної гри. Тернер [18] обговорював це у такий спосіб: «справжнє “Я” розкривається, коли людина робить щось винятково тому, що вона цього хоче — не тому, що це добре чи погано, чи благородно, чи сміливо, а тому, що вона спонтанно бажає це зробити» [18, с. 81]. Відкриття себе, згідно з інституційним «Я», є подібним до «відчинення дверей» для істинного/справжнього «Я», але «зміни» водночас будуть непрості. На думку інституційного «Я», самопізнання є ризикованим, оскільки імпульсивне «Я» може використовувати будь-які засоби, навіть такі як алкоголь чи наркотики, якщо вони функціональні для відкриття. Тим часом для інституційного «Я» має бути створено «нове “Я”», яке виходить за рамки імпульсивного самообмеження. «Нове “Я”» – це справжнє «Я» для інституційного «Я». Інституційне «Я» є активним і вольовим, а також веде переговори із внутрішніми потребами (задовольнити себе) і зовнішніми потребами (залучення, представлене для задоволення інших) [18].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що, за Тернером, «Я-фальшиве» – це інституціолізоване «Я», яке втрачає контроль через тиск або перевантаження оточенням. Різницю підробленого «Я» від лицемірства можна побачити з двох точок зору. З огляду на інституційне «Я», лицемірство – це нездатність людини жити за своїми стандартами. Це «Я» не є підробленим «Я», якщо воно не має жодного мотиву «спотворення», перебільшення самовиявлення, яке не відповідає реальній внутрішній ситуації. Щодо імпульсивного «Я» лицемірство означає визначення самостійних стандартів, які не узгоджуються з можливостями та перевагами особистості [18].

Теоретичне дослідження [19] показало, що характеристики автентичності «Я» (антонім підробленого «Я») складаються з двох об'єднаних компонентів, тобто «Я» (суб'єктивного, оріє-

нтованого на себе) і «Я» (об'єктивного, орієнтованого на інших). Згідно із символічною інтеракціоністською парадигмою, «автентичність впливає не лише на самопогляди, але й на те, як ми ведемо переговори про взаємодію, у якій на карту поставлено самопогляди». Виходячи з теоретичного дослідження [19], автентичність є функцією погляду особи на її моральний статус. «Автентичність – якою б чесною вона не здавалася – не може бути звільнена від необхідності знайти баланс між ідеалом і необхідністю. Насправді може навіть здатися, що бути автентичним у будь-який час і за будь-яких обставин було б серйозною практичною проблемою для суспільства, особливо якщо ми розглядаємо автентичність як спосіб діяти згідно з власними законами. Люди приховують автентичність з різних причин, іноді для збереження конгеніальності, іноді для самозахисту, а іноді для власної вигоди...» [19, с. 1629].

Автентичне/неавтентичне «Я» є результатом рефлексії людини над своєю моральною самооцінкою, яка може змінюватися разом з пошуками моральної поведінки. Людина бере участь у пошуках балансу між її особистими потребами та соціальним впливом [17].

В експериментах дослідників [20] користувачі контрафактної продукції отримали можливість підвищити власну ефективність, щоб отримати більшу фінансову винагороду, і здобули шанс бути оціненими іншими. Унаслідок було зафіксовано «досвід зменшення пережитого етичного дисонансу», але не «зменшення очікуваного етичного дисонансу» [21], що становить моральне виправдання. Стан дисонансу викликає реакцію на виконання кількох дій для підтримки самоконцепції («Я»-концепції, тобто власного уявлення про себе) [22]. Серед таких дій є дистанціювання, тобто вказівка на моральні недоліки інших людей [21], а також моральне лицемірство, що охоплює два різні когнітивні елементи одночасно. Прикладом морального лицемірства є оцінка наших власних моральних проступків у більш поміркований спосіб, який відповідає елементу морального виправдання морального відчуження; викликання почуття цілісності чи порядності в хороших людей на основі бажання покращити самооцінку. Водночас вони знають, що вони не такі

вже й хороші. Іншими словами, вони приймають самообман, але суворо засуджують моральні проступки інших [21].

Одним з методів зменшення дисонансу є вияв критичного ставлення до моральної поведінки інших як захисна спроба відновити «забруднену» моральну самоконцепцію. Інші методи зменшення дисонансу можуть бути здійснені за допомогою такої низки психологічних подій [23]: актор фальшивої поведінки відчуває певний самосигнал, своєю чергою цей сигнал показує, що існує розбіжність між речами, які з'явилися, і «справжнім Я». Потім сигнал обробляється, і людина переосмислює себе незалежно від того, чи є вона чесною чи нечесною. Якщо вона визнає, навіть неявно, що вона є аморальною, є ймовірність того, що ця особа продовжить свою кар'єру на шляху нечесності. Отже, очевидним є те, що незалежно від зменшення етичного дисонансу, фальшива поведінка призведе до психологічної схильності або навіть психологічної готовності до корупційних дій. Крім того, наслідки фальшивої поведінки стосуються не лише власне особи, але й суспільства у формі звинувачень або навіть принесення в жертву інших (віктимізація) [17].

У виявах поведінки здебільшого домінує звичайна, але нечесна/неетична поведінка, принаймні відповідно до тверджень Аяла та Джіно [24]. Це демонструють люди, які (1) дотримуються моральних цінностей, борються за збереження суспільного та приватного морального самопочуття, але які (2) поведуться аморально, коли є шанс, що, на їхню думку, їм це зійде з рук, і (3) відчувають, що в них немає проблем, коли вони вчиняють «невелику» нечесність. Неетична поведінка в «повсякденному житті» (коли етика є «неоднозначною»), а неетична поведінка здається несерйозною) насправді має високий потенціал для створення неетичної поведінки в майбутньому. Така поведінка також відома як поведінка «така, що не завдає шкоди» [25], наприклад як у використанні підробленого продукту, який, здається, не завдає шкоди іншим. Зменшення дисонансу, таке як тривіалізація чи інші спроби відновлення когнітивного співзвуччя, приведе до більш високого рівня неетичних психологічних вчинків (поведінки). Наприклад, люди часто недооцінюють або не помічають справжню моральну ціну використання підробленого

продукту через мотивоване забуття або навмисне незнання. Використання контрафактного продукту приводить до подальшої неетичної поведінки (навіть у сфері поведінки, яка відрізняється від споживацької поведінки, як-от академічне списування), оскільки діють як моральна поблажливість і моральна відчуженість [20].

Фальшиве «Я» можна виявити за допомогою параметра самовідчуження [26], хоча шкала вимірювання унеможливорює мотив неправильної інтерпретації, що підвищує самооцінку в соціальному середовищі. Автори наводять для цього низку академічних аргументів.

Перший з них, вимірювання самовідчуження, дотримується традиції вимірювання [20], яка використовує відчуття відчуженості для вимірювання підробленого «Я». Крім того, якщо ми розуміємо, що означає бути відчуженим, ми принаймні неявно також розуміємо, що означає бути справжнім. Подібним чином, якщо ми розуміємо, що означає бути автентичним, то усвідомлюємо, що якщо нам бракує тих аспектів буття, які становлять автентичний спосіб буття, ми є відчуженими... Неявно розкриваючи те, що має бути автентичним, опис відчуження також дає нам розуміння того, яким має бути справжнє «Я», чого воно має прагнути і, зрештою, те, як воно має себе поводити [26]. Простіше кажучи, відчуженість і автентичність – дві сторони однієї медалі. Відчуження належить до стану, коли фактичне «Я» не є в єдності із власною історією (минула перспектива) або його ідеальним «Я» (майбутня перспектива). Тим часом історичний і телеологічний аспекти розвивають автентичне «Я». Відчуження є онтологічним компонентом автентичного «Я», тоді як інші два компоненти автентичного «Я» (тобто автентичне життя та прийняття зовнішнього впливу) є лише похідними від соціально-поведінкових аспектів ситуації відчуження [26].

Другий аргумент: часто було важко маніпулювати підробкою. Цей прагматичний підхід рекомендує вимірювати поточний глобальний статус Я, тобто чи було воно відчужене чи ні, щоб знати ступінь підробленого «Я».

Третій аргумент полягає в тому, що підроблене «Я» / самовідчуження має негативну кореляцію із самоприйняттям ($r = -0,39$, $p < 0,01$) – це вимірювання спирається на наукові докази Вуда

та його колег [27]. Незважаючи на те, що підроблене «Я» вимірюється лише за допомогою шкали самовідчуження без кількісного визначення мотиву прихильності, шкала може вказувати на існування мотиву [26].

Ті, хто відчують відчуження від свого справжнього «Я», щоб отримати високу посаду, вдають, що їм подобається робота, носять неприємний одяг, демонструють невимушеність у спілкуванні, щоб заводити багато друзів, коли вони насправді мовчазні тощо. Усе це призводить до певних негативних емоційних переживань, таких як сум, страх, злість, менший комфорт, роздратування, збентеження та сором. Це твердження ґрунтується на дослідженні [28], яке показало, що неавтентичність спонукає людей відчувати негативні такі моральні емоції як сором'язливість. З іншого боку, ті, хто не виявляв фальшивої поведінки, могли розповідати, що вони стали собою, наприклад, говорили правду про себе іншим, розповідали щось, не боячись наслідків, говорили будь-що, не відчуваючи дискомфорту, мали свободу захищати свою думку, не почуваячись погано. Виявлені емоції можуть бути позитивними емоціями, такими як задоволення, спокій, добро, щастя та впевненість.

Популярна дискусія про соціальне сприйняття показує, що кожна людина дотримується неявної теорії про себе та інших, які впливають на її ставлення та поведінку [29]. Це переконання непомітно діє на розуміння та обробку соціальної інформації, впливаючи на процес соціальної атрибуції та надаючи висновки та прогнози щодо соціальної події. Є два типи самотеорії (себто теорії «Я»-концепції): теорія сутності та інкрементальна теорія. За С. Двек [30], обидві визначатимуть типи інформації, яку шукають, напрямок уваги та спосіб зробити висновок (атрибуція) на основі обмежених даних. У неморальному аспекті життя, як-от інтелект, відомо, що люди з теорією сутностей, як правило, приділяють більше уваги продуктивності. Тим часом теорія інкрементів, якої дотримується людина, передбачає прагнення до майстерності та вибір складних завдань, які, за прогнозами, підвищать їхні навички та здібності, навіть якщо вони можуть зазнати короточасної плутанини або невдачі. Такі

люди, як правило, наполегливі, стійкі та більше залучаються до різних завдань, зосереджуючись на навчанні [17].

Дослідження самотеорії передбачає, що люди є динамічними істотами, які дуже чутливі до сигналів у своєму оточенні та можуть змінюватися, рости. Самотеорія Керол Двек – це мотиваційна модель, яка містить чіткі цілі, можливості для навчання, ступінь зусиль, реакцію на невдачу та ефективність, які, як доведено, впливають на наміри поведінки [31]. Дуже доцільно встановити самотеорію як предиктор корупції, оскільки вона описує, що кожна людина має елементи намірів і можливостей (два елементи, які зазвичай концептуалізують як два основні фактори корупції) у «теорії бачення світу». Відповідь на питання «чи будуть люди використовувати або створювати можливість займатися корупцією?» та «чи має призначення корупція?» кореняться в самотеорії [17].

Люди, які приймають теорію сутностей, керуватимуть своєю поведінкою, аби підтримувати статус-кво або моральні приписи, які вважаються статичними, визначеними: наприклад закони, норми, етичні кодекси та стабільні моральні зобов'язання в суспільстві. Поведінка, яка не відповідає нормам, каратиметься. Якщо актором є сама людина, вона зробить самопокарання або самосанкцію. Кроки для боротьби з негативними емоціями в результаті покарання швидко забезпечуються. Проблема полягає в тому, що невдача не розглядається та не інтерпретується, а лише придушується. Прихильники теорії сутностей не є проти того, щоби пожертвувати своєю свободою та правами, доки дотримуються моральні правила.

Інкrementальні теоретики досліджують пластичність поведінки, історичні зміни поведінки та досвід навчання в соціальному житті. Вони вірять, що кожна людина має право розвивати свій потенціал для самореалізації. Ті, хто має більш високу інкрементну теорію (теорію нижчої сутності), вірять, що вони можуть змінюватися і рости, що вони не уникнуть морально тривожних ситуацій. Вони навіть підходять до цього й наполегливо стикаються з викликом моралі, але водночас більш охоче виправляють помилки [32]. Не дивно, що їхня мораль виробляється індивідуально, а не лише під впливом намірів суспільства.

Теоретики інкрементального розвитку зосереджуватимуться на правах (моральних переконаннях, що ґрунтуються на праві; таких як право мати рівні шанси), таким чином, що права контекстуалізуються в моральних принципах. Прихильники інкрементальної теорії вважають, що світ можна сформувати так, аби люди завжди шукали, не будучи залежними від стабільності принципів, як керувати світом, щоб він став кращим місцем для життя. Моральні порядки, що панують у суспільстві, не є абсолютними чи статичними, але є динамічними. Оскільки вони роблять моральні накази відносними, моральний обов'язок не є панівним. Що є панівним, то це повага до прав людини, за яку завжди потрібно боротися [17].

Якщо прихильники інкрементальних теорій стикаються з неетичною поведінкою або вчиняють її (наприклад, фальшива поведінка), вони вдаються до переговорів (у тому числі самообговорення), щоб їхнє моральне самоуявлення різко не змінилося в гірший бік. Це підтверджується Міллером та іншими [29]. Аналіз досліджень показує, що прихильники інкрементальної теорії схильні проводити зовнішню атрибуцію, яка розглядає ситуацію як шанс навчитися. Якщо хтось відчуває, що він не демонструє морально етичної поведінки, наприклад, через те, що він поводиться фальшиво, ця невдача розглядається як виклик і мотивація. Іншими словами, вони застосовують моральний баланс, аби підвищити свою моральну самооцінку й не здаватися в проведенні внутрішньої атрибуції. Вони розглядають невдачу в демонстрації етичної поведінки як вимірювання того, до якої міри розвинена їхня мораль, не для того, щоб нарікати, а для того, щоб спланувати зосередженість і зусилля на подальший розвиток [33].

З іншого боку, якщо вони успішно демонструють моральну поведінку, вони можуть бути більш розслабленими й дозволити собі поекспериментувати з неоднозначними моральними обмеженнями та побачити, чи є проблема чи шанс навчитися на такому досвіді. Справа в тому, що вони зосереджені на процесі, який розглядає різні психологічні процеси (такі як потреба, мета, емоційний стан тощо), а не на характері особистості; і на самій ситуації, а не на її результаті.

Люди, що послуговуються теорією сутності, зосереджуються лише на позитивних якостях моральних зразків для наслідування. Вони вважають, що небагато людей мають моральну досконалість і стійкі, незмінні моральні риси. Водночас люди, які дотримуються теорії інкрементів, вважають, що невдача, яку зазнають моральні моделі для наслідування, надихає на моральний розвиток, оскільки невдачу можна розглядати як засіб навчання та зростання. Вони також вважають, що «моральний вірець» належить не лише до досконалої моральної моделі, а й до недосконалої моральної моделі. Люди, що послуговуються теорією сутності, як правило, вважають себе оцінювачами і реалізаторами правосуддя (а отже, діють більш негативно щодо моральних порушень), тоді як люди з інкрементальною теорією у фокусі, як правило, наголошують на важливості освіти, навчання та соціального втручання (діють більш позитивно до ситуації моральних порушень).

Люди, які вважають, що атрибути є статичними (теорія сутності), будуть брати участь у низхідному соціальному порівнянні (щоб створити комфорт, порівнюючи себе з тими, чий результат тестів нижчі, або з тими, хто має більше моральних порушень); тоді як ті, хто вважає, що атрибути є динамічними (теорія інкрементів), будуть брати участь у висхідному соціальному порівнянні (кинути виклик собі навчатися в тих, хто має вищі результати тестів, або тих, хто має менше моральних порушень). Очевидно, що суб'єкт, що сповідує інкрементну теоретичну систему, може передбачити більш різноманітну модель поведінки людини, зокрема з корупційними діями.

Варто також зауважити, що прихильники теорії сутностей можуть страждати від надмірної самовпевненості. Для ефективного навчання їм не потрібна точна інформація. Вони оцінюють інформацію, яка не відповідала вірі в позитивні моральні характеристики, як неприємну й таку, що заважає, тому вони прагнули уникати негативного та коригувального відгуку щодо своєї моралі. Теоретики сутності менш толерантні до девіації моральної поведінки, заснованої на чинній соціальній системі. Отже, можна припустити, що (1) взаємодія між теорією високої сутності та високою фальсифікованою поведінкою повинна призвести до

корупційної поведінки (феномен безпорадності) та (2) взаємодія між низькою сутністю теорії та високою фальшивою поведінкою має призвести до меншої корупційної поведінки, оскільки «Я» не передбачає покарання, а надає шанс змінитися [17].

Психологічні фактори, що впливають на корупційну поведінку, в дослідженнях пояснюються в ракурсі різних наукових підходів у психології, таких як психоаналіз, біхевіоризм, когнітивний і багаторівневий соціокультурний підхід [34]. Як зазначають Абрахам і Пане, психодинамічний підхід наголошує на едиповому конфлікті, пов'язаному з авторитетом, заздрістю та захисним механізмом [34].

Біхевіористський підхід пояснює корупцію як функцію підкріплення чинного середовища. Раціонально-аналітичний підхід підкреслює, що корупція є результатом калькулятивно-раціонального ухвалення рішень на основі втрат і вигоди. Соціокогнітивний підхід наголошує на когнітивному упередженні (знання, переконання, сприйняття), що впливає на міжособистісне та міжгрупове налаштування. Культурологічний підхід наголошує на ролі культурної орієнтації (колективізму, уникнення невизначеності та дистанції влади) та соціальних норм (норм заборони та описових норм) у поясненні корупції. Численні дослідження виявили зв'язок між культурами (національними, організаційними, місцевими), поширеними в соціальних нормах (заборонних, описових) і рівнем корупції [35]; через раціоналізацію культурою, яка загострює почуття «добре-погано». Прикладом наративів про роль «культури» корупції є культура данини. Слово «культура» взято в лапки, оскільки воно має потенціал для переосмислення та протидії, а також для обговорення домінантного дискурсу про внесок культури в корупцію.

Рішення людини поводитися етично чи неетично визначається цілою низкою взаємодіючих факторів, таких як інтуїція, енергія, мета, уподобання, ситуаційний тиск, якість контекстуального керівництва, соціальний вплив, логічна узгодженість із самооцінкою та історія попередньої поведінки. Тобто, корупція є взаємодіючою координатою між ситуаційним фактором і особистісним фактором.

Висновки. У поданій роботі розглянуто загальний механізм та складові відчуження моральної відповідальності як феномена, який конструюється у досвіді корупціонера та захищає його самооцінку завдяки незастосуванню до себе внутрішніх моральних санкцій в умовах протиставлення власної поведінки загальноприйнятими моральними нормами. Психологічну сутність корупції розкрито як взаємодіючу координату між ситуаційним фактором і особистісним фактором. У статті показано, що саморегуляція моральної поведінки не є повністю інтрапсихічною категорією; вона виникає у взаємодії із соціальним середовищем, за допомогою реципрокних інтеракцій когнітивних, афективних та соціальних процесів. Наголошено, що моральне виправдання передбачає когнітивну реконструкцію зазної поведінки. Відчуження моральної відповідальності представлено як важливий психологічний конструкт, застосування якого до опису та пояснення такого соціально-правового явища як корупція є продуктивним і корисним для прогнозування корупційної поведінки, а також для проектування та підтримки програм запобігання корупції. Оцінка морального відчуження може бути використана різними державними чи приватними установами для виявлення осіб із зони ризику або тих, хто схильний до корупції.

Подальші дослідження можуть також інтегрувати вивчення інших психологічних аспектів корупційної поведінки.

Список використаних джерел

1. Milgram S. Behavioural Study of Obedience *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1963. № 67. PP. 376–391.
2. Kohlberg L. The Psychology of Moral Development: The Nature and Validity of Moral Stages. *Essays on Moral Development* / ed. by L. Kohlberg. Vol. 2: The Philosophy of Moral Development. San Francisco : Harper & Row Publishers, 1984. 768 p.
3. Bandura A. Moral Disengagement: How People Do Harm and Live with Themselves. New York : Worth Publishers, 2016. 446 p.
4. Bandura A. Selective moral disengagement in the exercise of moral agency *Journal of moral education*. 2002. Vol. 31, № 2. PP. 101–119.
5. Bandura A. Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, Inc, 1985. 544 p.
6. Moore C. Moral disengagement. *Current Opinion in Psychology*. 2015. Vol. 6. PP. 199–204.

7. Sternberg R. J. When Good, Not So Good, and Downright Evil People Do Bad Things : A Review of Moral Disengagement, 2016.

8. Bandura A., Barbaranelli C., Caprara G. V., Pastorelli C. Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1996. Vol. 71, № 2. PP. 364–374.

9. Moore C., Detert J. R., Trevino L. K., Baker V. L., Mayer D. M. Why employees do bad things: Moral disengagement and unethical organizational behaviour. *Personnel Psychol.* 2012. № 65. PP. 1–48.

10. Langseth P., Stapenhurst R., Pope J. The role of a national integrity system in fighting corruption. *Commonwealth Law Bull.* 1997. № 23. PP. 499–528.

11. Jones T. M. Ethical decision making by individuals in organizations: An issue-contingent model. *Acad. Manage. Rev.* 2001. № 16. PP. 366–395.

12. Belasen A. T., Toma R. Confronting Corruption in Business: Trusted Leadership. *Civic Engagement*. Routledge, London, UK, 2015. P. 388.

13. Moore C. Moral disengagement in processes of organizational corruption. *J. Bus. Ethics*. 2008. № 80. PP. 129–139.

14. Barsky A. Investigating the effects of moral disengagement and participation on unethical work behaviour. *J. Bus. Ethics*. 2011. № 104. PP. 59–75.

15. Khaffah N. Fadli Zon: Korupsi justru jadi ‘oli’ pembangunan. 2015.

16. Takwin B. Self. In: The Rise, the Fall and the Resurrection of ANIMA. *Indonesian Psychological Journal: Kiprah Jurnal Psikologi Nasional*. Selama 3. Dasawarsa, 2016.

17. Abraham J., Suleman J., Takwin B. Psychological mechanism of corruption: A comprehensive review. *Asian J. Sci. Res.* 2018. № 11. PP. 587–604.

18. Turner R. H. The Real Self: From Institution to Impulse. In: The Self in Social Psychology / Baumeister R.F. (Ed.). *Psychology Press*. Philadelphia. 1999. PP. 78–84.

19. Vannini P., Franzese A. The authenticity of self: Conceptualization, personal experience and practice. *Soc. Compass*. 2008. № 2. PP. 1621–1637.

20. Gino F., Norton M. I., Ariely D. The counterfeit self: The deceptive costs of faking it. *Psychol. Sci.* 2010. № 21. PP. 712–720.

21. Barkan R., Ayal S., Ariely D. Ethical dissonance, justifications and moral behavior. *J. Pers. Soc. Psychol.* 2015. № 74. PP. 63–79.

22. Gino F. Understanding ordinary unethical behaviour: Why people who value morality act immorally. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 2015. № 3. PP. 107–111.

23. Ariely D. The (Honest) Truth about Dishonesty. Haper Collins Publishers, New York, 2012. P. 304.

24. Ayal S., Gino F. Honest Rationales for Dishonest Behaviour. *In: The Social Psychology of Morality: Exploring The Causes of Good and Evil* / Mikulincer M. and Shaver P.R. (Eds.). American Psychological Association, Washington, DC., 2012. PP. 149–166.

25. Abraham J., Maulida A.F. No harm no foul behaviour and consumption motivation among Indonesian students. *Anima: Indonesian Psychol. J.* 2015. № 30. PP. 163–177.

26. Abraham J., Takwin B., Suleeman J. Counterfeit self: A confirmatory factor analysis among Indonesians. *Kasetsart Journal of Social Sciences.* 2018. Vol. 39. Issue 3. PP. 518–525.

27. Wood A. M., Linley P. A., Maltby J., Baliouis M., Joseph S. The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *J. Couns. Psychol.* 2008. № 55. PP. 385–399.

28. Gino F., Kouchaki M., Galinsky A. D. The moral virtue of authenticity: How inauthenticity produces feelings of immorality and impurity. *Psychological Science.* 2015. № 26. PP. 983–996.

29. Miller C. H., Burgoon J. K., Hall J. R. The effects of implicit theories of moral character on affective reactions to moral transgressions. *Social Cognition.* 2007. № 25. PP. 819–832.

30. Dweck C. S. Self Theories: Their Role in Motivation. *Personality and Development.* Taylor and Francis, Ann Arbor, MI., 1999. P. 195.

31. Dweck C. S. Implicit Theories. *In: Handbook of Theories of Social Psychology*, Van Lange, P.A.M., Kruglanski A.W. and Higgins E.T. (Eds.). SAGE Publications Ltd., London, UK., 2012. Vol. 2. PP. 43–61.

32. Schumann K., Dweck C. S. Who accepts responsibility for their transgressions? *Personal. Social Psychol. Bull.* 2014. № 40. PP. 1598–1610.

33. Molden D. C. and Dweck C. S. Finding "meaning" in psychology: A lay theories approach to self-regulation, social perception and social development. *Am. Psychol.* 2006. № 61. PP. 192–203.

34. Abraham J., Pane M. M. Corruptive tendencies, conscientiousness and collectivism. *Procedia-Social Behavioural Science.* 2014. № 153. PP. 132–147.

35. Vannini P., Franzese A. The authenticity of self: Conceptualization, personal experience and practice. *Soc. Compass.* 2008. № 2. PP. 1621–1637.

References

1. Milgram, S. (1963), Behavioural Study of Obedience, *Journal of Abnormal and Social Psychology*, № 67, pp. 376–391.

2. Kohlberg, L. (1984), The Psychology of Moral Development: The Nature and Validity of Moral Stages, *Essays on Moral Development / in Kohlberg, L. (Ed.), Vol. 2: The Philosophy of Moral Development*. San Francisco: Harper & Row Publishers.

3. Bandura, A. (2016), *Moral Disengagement: How People Do Harm and Live with Themselves*, Worth Publishers, New York.

4. Bandura, A. (2002.), Selective moral disengagement in the exercise of moral agency, *Journal of moral education*, Vol. 31, № 2, pp. 101–119.

5. Bandura, A. (1985), *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*, Englewood Cliff s, NJ: Prentice-Hall, Inc.

6. Moore, C. (2015), Moral disengagement, *Current Opinion in Psychology*, Vol. 6, pp. 199–204.

7. Sternberg, R. J. (2016), When Good, Not So Good, and Downright Evil People Do Bad Things: *A Review of Moral Disengagement*.

8. Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. and Pastorelli, C. (1996), Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 71, № 2, pp. 364–374.

9. Moore, C., Detert, J. R., Trevino, L. K., Baker V. L. and Mayer D. M. (2012), Why employees do bad things: Moral disengagement and unethical organizational behaviour, *Personnel Psychol.*, № 65, pp. 1–48.

10. Langseth, P., Stapenhurst, R. and Pope, J. (1997), The role of a national integrity system in fighting corruption, *Commonwealth Law Bull.*, № 23, pp. 499–528.

11. Jones, T. M. (2001), Ethical decision making by individuals in organizations: *An issue-contingent model*. *Acad. Manage. Rev.*, № 16, pp. 366–395.

12. Belasen, A. T. and Toma R. (2015), *Confronting Corruption in Business: Trusted Leadership*, *Civic Engagement*. Routledge, London, UK.

13. Moore, C. (2008), Moral disengagement in processes of organizational corruption. *J. Bus. Ethics*, № 80, pp. 129–139.

14. Barsky, A. (2011), Investigating the effects of moral disengagement and participation on unethical work behaviour. *J. Bus. Ethics*, № 104, pp. 59–75.

15. Khaffifah, N. (2015), Fadli Zon: Korupsi justru jadi ‘oli’ pembangunan.

16. Takwin, B. (2016), Self. In: *The Rise, the Fall and the Resurrection of ANIMA Indonesian Psychological Journal: Kiprah Jurnal Psikologi Nasional Selama 3 Dasawarsa*.

17. Abraham, J., Sulecman, J. and Takwin, B. (2018), Psychological mechanism of corruption: *A comprehensive review. Asian J. Sci. Res.*, № 11, pp. 587–604.

18. Turner, R. H. (1999), *The Real Self: From Institution to Impulse*. In: *The Self in Social Psychology*, Baumeister, R.F. (Ed.). Psychology Press, Philadelphia, pp. 78–84.

19. Vannini, P. and Franzese, A. (2008), The authenticity of self: Conceptualization, personal experience and practice. *Soc. Compass*, № 2, pp. 1621–1637.

20. Gino, F., Norton, M. I. and Ariely, D. (2010), The counterfeit self: The deceptive costs of faking it, *Psychol. Sci.*, № 21, pp. 712–720.

21. Barkan, R., Ayal, S. and Ariely, D. (2015), Ethical dissonance, justifications and moral behaviour, *J. Pers. Soc. Psychol.*, № 74, pp. 63–79.

22. Gino, F. (2015), Understanding ordinary unethical behaviour: Why people who value morality act immorally, *Curr. Opin. Behav. Sci.*, № 3, pp. 107–111.

23. Ariely, D. (2012), *The (Honest) Truth about Dishonesty*, Haper Collins Publishers, New York.

24. Ayal, S. and Gino, F. (2012), Honest Rationales for Dishonest Behaviour. In: *The Social Psychology of Morality: Exploring The Causes of Good and Evil* / in Mikulincer, M. and Shaver, P. R. (Eds.), *American Psychological Association*, Washington, DC., pp. 149–166.

25. Abraham, J. and Maulida, A. F. (2015), No harm no foul behaviour and consumption motivation among Indonesian students. *Anima: Indonesian Psychol. J.*, № 30, pp. 163–177.

26. Abraham, J., Takwin, B. and Sulecman, J. (2018), Counterfeit self: A confirmatory factor analysis among Indonesians, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Volume 39, Issue 3, pp. 518–525.

27. Wood, A. M., Linley, P. A., Maltby, J., Bahousis, M. and Joseph, S. (2008), The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale, *J. Couns. Psychol.*, № 55, pp. 385–399.

28. Gino, F., Kouchaki, M. and Galinsky, A. D. (2015), The moral virtue of authenticity: *How inauthenticity produces feelings of immorality and impurity. Psychol. Sci.*, № 26, pp. 983–996.

29. Miller, C. H., Burgoon, J. K. and Hall, J. R. (2007), The effects of implicit theories of moral character on affective reactions to moral transgressions, *Soc. Cogn.*, № 25, pp. 819–832.

30. Dweck, C. S. (1999), *Self-Theories: Their Role in Motivation, Personality and Development*, Taylor and Francis, Ann Arbor, MI.

31. Dweck, C. S. (2012), Implicit Theories. In: Handbook of Theories of Social Psychology / in Van Lange, P.A.M., Kruglanski, A. W. and Higgins, E. T. (Eds.), SAGE Publications Ltd., London, UK., Vol. 2, pp. 43–61.

32. Schumann, K. and Dweck, C. S. (2014), Who accepts responsibility for their transgressions? *Personal. Social Psychol. Bull.*, № 40, pp. 1598–1610.

33. Molden, D. C. and Dweck C. S. (2006), Finding "meaning" in psychology: A lay theories approach to self-regulation, social perception and social development, *Am. Psychol.*, № 61, pp. 192–203.

34. Abraham, J. and Pane, M. M. (2014), Corruptive tendencies, conscientiousness and collectivism, *Procedia-Social Behav.Sci.*, № 153, pp. 132–147.

35. Vannini, P. and Franzese, A. (2008), The authenticity of self: Conceptualization, personal experience and practice, *Soc. Compass*, № 2, pp. 1621–1637.